

KIRJALLINEN KYSYMYS 800/2008 vp

Sähköiseen äänestykseen liittyneet ongelmat kuntavaaleissa

Eduskunnan puhemiehelle

Vuoden 2008 kuntavaaleissa kokeiltiin kolmella paikkakunnalla ensimmäistä kertaa äänestyspaikoilla tapahtuvaa sähköistä äänestämistä. Äänestyksen kuluessa kokeilusta tuli pääasiassa myönteistä palautetta. Äänestäjistä, joilla oli mahdollisuus sähköiseen äänestämiseen, käytti tätä mahdollisuutta hyväkseen yli 58 prosenttia. Sähköinen äänestämisen oli suosittua kaikissa ikäryhmissä. Tämä osoittaa vakuuttavasti kansalaisten valmiuden käyttää sähköistä äänestämistä ja osoittaa myös äänestämisen tulevan suunnan.

Kuitenkin äänestyksen jälkeen suoritetussa tarkastuksessa on käynyt ilmi, että äänioikeusrekisteriin on kirjautunut yhteensä 232 sellaista tapausta, joissa sähköinen äänestys oli aloitettu, mutta äänestystapahtuma on jäänyt kesken ilman, että käyttäjä itse on huomannut tilanteessa mitään outoa. Ääni on näissä tapauksissa jäänyt kirjautumatta. Sähköistä äänestystä kokeilleilla paikkakunnilla kirjautumattomien äänien määrä on noin kaksi prosenttia kaikista sähköisesti annetuista äänistä.

Äänestystapahtuman jääminen kesken osoittaa, että sähköinen äänestystapahtuma hahmottunut vajavaisesti äänestäjille. Tämä viittaa käytölliittymän vaikeastiymmärrettävyyteen ja loogisuuden puutteeseen. Esimerkiksi sähköisessä äänestystapahtumassa suorittamisessa tarvittavaan "ok-napin" painallukseen ei yleisessä kielenkäytössä liitetä merkitystä "vahvista valinta", vaan odotusarvoisesti valinta vahvistetaan painikesymboleilla "hyväksy" tai "vahvista valinta". Kun näitä ei ole tarjolla, on luontevaa olettaa ää-

nenestyksen tapahtuneen. Vakiintuneesta symbolikielestä poikkeaminen selittänee osin sen, että joka viideskymmenes äänestäjä on ymmällään ohjeistuksen suhteen ja tämän takia tulkitsee ohjeistuksen eri tavalla kuin järjestelmän toiminta edellyttäisi. Teknisen osaamisen rinnalle tarvitaan merkitysten hallitsemista. Äänestystapahtuma ei saa olla erityistapahtuma, jota varten pitää opetella tapahtumalle ominainen symbolikieli.

Ihmetystä herättää myös se, miksei kukaan ennakkoäänestyksen ja varsinaisen vaalipäivän aikana havainnut äänten puuttumista tai reagoinut äänestäjien mahdollisesti ilmaiseisiin epäilyihin äänestyksen onnistumisesta. Sähköistä äänestystä valmisteleavassa auditointityössä on tehty lukuisia kriittisiä huomioita, kuten miksi sähköisistä äänistä ei tulosteta myös paperivarmistusta, mikä on vallitseva käytäntö kaikessa muussa tietoverkkoja hyödyntävässä asiointissa. Varsin kohtuullista on myös olettaa, että järjestelmä huomaa välittömästi virhetilanteet, kuten äänestystapahtuman ja äänen kirjautumisen välisen epäsuhtan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä korjatakseen sähköisessä äänestyksessä kuntavaaleissa ilmenneet epäkohdat ja valmistellakseen mahdollisimman pian järjestelmän, joka mahdollis-

KK 800/2008 vp — Markku Laukkanen /kesk

*taa luotettavan siirtymisen sähköiseen
äänestämiseen tulevissa vaaleissa?*

Helsingissä 30 päivänä lokakuuta 2008

Markku Laukkanen /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Markku Laukkasen /kesk näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 800/2008 vp:

*Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryh-
tyä korjatakseen sähköisessä äänestyk-
sessä kuntavaaleissa ilmenneet epäkoh-
dat ja valmistellakseen mahdollisim-
man pian järjestelmän, joka mahdollis-
taa luotettavan siirtymisen sähköiseen
äänestämiseen tulevissa vaaleissa?*

Vastauksena kysymyksen esitän seuraavaa:

Vuoden 2008 kunnallisvaalien sähköisen äänes-
tyksen kokeilu perustuu eduskunnan hyväksy-
mään määräaikaiseen lakiin (880/2006). Kunnal-
lisvaaleissa annettiin yhteensä 12 234 sähköistä
ääntä. Niistä 2 165 annettiin Karkkilassa, 2 982
Kauniaisissa ja 7 087 Vihdissä. Yhteensä ääniä
annettiin Karkkilassa 4 251, Kauniaisissa 4 843
ja Vihdissä 11 979. Järjestelmän jälkitarkastuk-
sessa kuitenkin kävi ilmi, että äänioikeusrekiste-
riin on kirjautunut yhteensä 232 sellaista tapaus-
ta, joissa sähköinen äänestys oli aloitettu, mutta
sitten jostain syystä keskeytynyt niin, että äänes-
täjä ei käyttänyt äänioikeuttaan. Äänestys ei näis-
sä tapauksissa kirjautunut sähköiseen vaaliuur-

naan ja ääni on jäänyt siten antamatta. Kyseiset
äänestäjät eivät myöskään ole siirtyneet lippuää-
nestykseen. Tapauksista 122 on ollut Vihdissä,
61 Kauniaisissa ja 49 Karkkilassa.

Helsingin hallinto-oikeuden käsiteltäväksi
tehtiin vaalilaissa säädetyn määräajan puitteissa
yhteensä viisi vaalivalitusta koskien Karkkilan,
Kauniaisten ja Vihdin kunnallisvaaleja.

Oikeusministeriössä tehdään parhaillaan si-
säistä tarkastusta sähköisen äänestyksen kehittä-
mishankkeesta. Tarkastuksessa selvitetään jär-
jestelmätestausten toteutus ja eteneminen, kokei-
lun auditointia koskeva toimeksianto sekä pro-
jektiin liittyneet tehtävät ja vastuut. Tarkastus
valmistuu joulukuun aikana.

Kevään 2009 kuluessa oikeusministeriön ana-
lysoidaan sähköisen äänestyksen pilotin kokei-
mukset. Analyysissä otetaan huomioon myös
sähköisen äänestyksen yleinen yhteiskunnalli-
nen ja tietotekninen kehitys meillä ja muualla.
Myös avoimen lähdekoodin ja paperivarmentei-
den käyttämisestä sähköisessä äänestyksessä tu-
levat pohdittaviksi. Analysointi tehdään yhteis-
työssä eri asiantuntijatahojen kanssa.

Analyysin valmistuttua ministeriö asettaa sen
julkiseen keskusteluun. Hallitusohjelman mukai-
sesti valtioneuvosto päättää erikseen jatkosta
hankkeen kokemuksen perusteella.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2008

Oikeusministeri Tuija Brax

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 800/2008 rd undertecknat av riksdagsledamot Markku Laukkanen /vänst:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att avhjälpa de olägenheter som kommit fram vid den elektroniska röstningen och så snart som möjligt bereda ett system som gör det möjligt att tillförlitligt övergå till elektronisk röstning i kommande val?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

I kommunalvalet 2008 gavs det i försöket med elektronisk röstning sammanlagt 12 234 elektroniska röster. Av dem gavs 2 165 i Högfors, 2 982 i Grankulla och 7 087 i Vichtis. Sammanlagt gavs det i Högfors 4 251 röster, i Grankulla 4 843 och i Vichtis 11 979 röster. Vid efterkontrollen av systemet kom det dock fram att det i rösträttsregistrets hade registrerats sammanlagt 232 sådana fall där den elektroniska röstningen hade inletts, men sedan av någon anledning avbrutits så att de röstande inte utövade sin rösträtt. I dessa fall registrerades röstningen inte i den elektroniska valurnan, och rösten gavs därför inte. De röstande i fråga har inte heller gått över till en röst-

ning med röstsedel. I Vichtis förekom 122 fall, i Grankulla 61 och i Högfors 49 fall.

Inom den tid som föreskrivs i vallagen lämnades till Helsingfors förvaltningsdomstol fem besvär över valet i fråga om kommunalvalet i Högfors, Grankulla och Vichtis.

Inom justitieministeriet utförs som bäst en intern granskning rörande projektet för utvecklande av elektronisk röstning. Vid granskningen reds ut hur systemtestningen har genomförts och framskridit, auditeringsuppdraget samt uppgifterna och ansvaren som har samband med uppdraget. Granskningen blir färdig under december.

Under våren 2009 avser justitieministeriet analysera erfarenheterna från pilotprojektet för elektronisk röstning. I analysen beaktas också den allmänna samhällsutvecklingen och tekniska utvecklingen för elektronisk röstning hos oss och annanstans. Dessutom ska dryftas bl.a. frågorna om den öppna källkoden och om användning av en säkring på papper som från och till har lyfts fram i offentligheten. Avsikten är att analysarbetet ska utföras i samarbete med olika sakkunniga.

När analysen blivit färdig underkastar ministeriet den en offentlig diskussion. I enlighet med regeringsprogrammet beslutar stastrådet särskilt om fortsatta åtgärder på grundval av erfarenheterna av projektet.

Helsingfors den 21 november 2008

Justitieminister Tuija Brax